

AKATALPA

Mart 2022 - Sayı 267

Aylık Şiir ve Eleştiri Dergisi

ISSN 1305 - 7685

Salih MERCANOĞLU

Muammer KARADAŞ

KISA KARA ŞİİRLER -5

cahit külebi

hasanaga meyhanesi'nde
portakal ağacının altına oturmuş
iki yanında iki güzel kız
iki yanında iki güzel kız
hafif pembe iki kiraz gibi

gözleri bardağın dibi
rakıdan dalgalanmış dudakları
terler durur tabağında kavun dilimleri
terler durur tabağında kavun dilimleri
hangi yöne baksa cennet
kulakları ay ışığına açılmış, yelkenli
bi birinin rüzgârını öpüyor
bi ötekinin

yaşım altmış geçince anladım
yaşım altmış geçince anladım
haklıymış cahit külebi

yoksul

benim olmayanı
alıp başım üstüne
bende olanı azaltarak

okumak

eskiden düz bir çizgiydi beynimde
şimdi kesik kesik bir proust tat:
“çiçek açmış genç kızların gölgesinde”

mesafe

işitiyor musun?
sözün mesafe olduğunu

harfler dökülüyor ağaçlardan

yaş

yaş altmış iki
benden tavşan yapabilirsiniz
biraz zorlansanız
birkaç da ceylan

ADSIZ ŞİİR

Ne güzel mutsuz oluyorum dallı budaklı
Anam böyle işlemiş kanaviçelere beni solgun
Çiçeklerin dalgın tohumu, aklımdan hiç çıkmıyor
Çiftetelli, horon, ata barı, cazbant, bir mayıs ağıtı

Duyuyorsun değil mi, kuzeyler Hıdırellezler yumurtluyor
Güneyle iyice kısaldı, Batı çoktan evrildi Doğuya
Ben kente geldim ki içimden yoksulluk aktı
Ben kent geldim ki kent kent olmaktan çıktı
Ne diyecek şimdi buna erken kuduran kiraz ağaçları

Ne güzel mutsuz oluyorum hiçbir kalem yazmaz
Mutsuzlukla aramdan en ince su sızmaz
Hayatın arabıyım ben, anılarım kilitli defterlerde
Bekle bakalım bekle bakalım yankısız Uzakdoğu

Damlayarak biriktim ölümün damarlarından
Ben de parlayacağım yakında sonsuzluktan
Sızacağım damla damla kuytularına anaların
Analar ki bağışladı saçma sapan düşlerimi çoktan
İnce delikli kanaviçelerine işlediler kıvançla

Ne güzel mutsuz oluyorum ben dallı budaklı

Ekrem Acar, Gülçin Yağmur Akbulut, Fatma Aras, Mehmet Şirin Aydemir, Cansu Aydın, Mehmet Bardakçı, Atnan Başkesen, Tahir Musa Ceylan, Ramis Dara, Fatoş Durmaz, Aynur Dursun, Hasan Efe, Eyüp Ekinci, Orhan Emre, Barış Erdoğan, M. İnan Filiz, Uluay Koçak Güvener, Nihan Işiker, Sinan Kaban, Zeynep Karaca, Muammer Karadaş, Zabit Karaköse, Burhanettin Kaya, Nevzat Konşer, Salih Mercanoğlu, Serkan Özer, Hüseyin Peker, Mehmet Rüzgar, Muharrem Sönmez, Eren Şahin, Şerif Tezgörenler, Ertuğrul Tiryaki, Mehmet Akif Tutumlu, Bülent Tusen, Yeprem Türk, Ahmet Uçar, Yalçın Ülker, Ümit Yıldırım.

ORHAN VELİ KANIK'IN "DALGACI MAHMUT" ŞİİRİ VE ÜSTGERÇEKÇİ İRONİ

Cansu AYDIN

*İşim gücüm budur benim,
Gökyüzünü boyarım her sabah,
Hepiniz uykudayken.
Uyanır bakarsınız ki mavi.*

*Deniz yırtılır kimi zaman,
Bilmezsiniz kim diker;
Ben dikerim.*

*Dalga geçerim kimi zaman da,
O da benim vazifem;
Bir baş düşünürüm başımda,
Bir mide düşünürüm midemde,
Bir ayak düşünürüm ayağымda,
Ne halt edeceğimi bilemem. (1)*

Orhan Veli Kanık'ın "Dalgacı Mahmut" isimli bu şiiri Theodor Adorno'nun "Sanat şen midir?" sorusuna verilen bir yanıt gibidir. Adorno kendi sorusuna şöyle bir açıklama getirmiştir:

Sanat a priori olarak, yani sanat yapıtlarından da önce, gerçekliğin insanlara dayattığı hunhar ciddiyetin bir eleştirisidir. Bunu bir dayatma olarak adlandırmakla gevşetebileceğine inanır. Sanatın şen yanı budur işte; ve tabii mevcut bilinçteki bir değişme olarak ciddi yanı da... (2)

Ardından da başka bir noktaya dikkat çekmiştir:

Sanat kültür endüstrisinin denetimine girip tüketim malları arasına karıştığında beri şen yanı da yapay, sahte, efsunlu hâle gelmiştir. Bugün karşılaştığımız neşe örnekleri hep emirle gerçekleştiği için bozulmuş ve çarpıtılmıştır- 'hayat böyle işte' ile avunan bir trajedi çeşidinin o uğursuz 'yine de'sine varıncaya kadar. Sanat ki artık düşünürsüz olamaz, şenlikten kendi isteğiyle vazgeçmek zorundadır. (3)

Dikkat ederseniz düşlere, ironiye ve mizaha başvuru bu üstgerçekçi şiirin ilk iki ünitesinde alaycı ve şen bir hava, üçüncü ünitesindeyse depresif bir çaresizlik vardır. Neşe yerini depresyona bırakmıştır. Şair, bu tutumundan vazgeçmiştir. Amacı okuyucuları düşlere, ironiye ve mizaha başvurarak şoke etmek ve düşündürmektir.

Bilindiği gibi I. Yeni şiirinin çıkış noktasında tutum olarak Dadacılık, kuramsal derin yapı olarak ise Üstgerçekçilik vardır (4) ki bu şiirde de üstgerçekçi bir ironi ve mizah söz konusudur. Bu noktada üstgerçekçiliğin ironiye ve mizaha bakış açısı bizim için önemlidir.

İroni geçmiştin günümüze edebiyatta ve sanatta farklı biçimleriyle varlık göstermiştir. 19. yüzyılda yaşamın kendisini ironik varsayan romantik birey, içinde bulunduğu saçma varoluşsal koşullar karşısında aldırılmaz bir tavır takınarak paradoksal bir ironi oluşturur. İşte onun bu tutumu da 20. yüzyıl sanatının ironik diline kaynaklık eder. 20. yüzyılda sanat alanında ironi ince bir mizah gücüyle, espriyle ve zekâyla birleştirilerek bir üretim dili niteliğine bürünüyor. Dadaist ve

üstgerçekçi sanatçılar ironi ve mizahtan bolca yararlanıyor. (5) Mizah, insanın dış gerçekliğine bakışını dönüştürür, "dünyanın çalkalanışına kendi balkonundan bakan" kimselerin yaşama bakış açılarını yansıtır. Gülünç şeylerin ön plana çıkarılması, toplumsal sorunların alaya alınması yoluyla en sonunda insanların kaçınılmaz olarak mevcut problemlere karşı başkaldırıya yönlendirileceği düşünülür. Bunun nedeni de dış dünyadaki gerçekliğin alışılmış olandan farklı bir kavranışını sağlayan unsurun mizah olmasıdır. Varlığı alışlagelen görünümünün yıkıcısı olan mizah, zihne sıradan ufukları aşırıp onu beklenmedikle şoke eder. Böylece bambaşka bir gerçeklik olan üstgerçekliği fark etmesini sağlar. Us ve mantık imgelem önünde bir kez eğilir ve alımlayıcının önüne düşlemlerle imge bakımından çok zengin bir alan açılır. Üstgerçekçiler dış dünyanın rasyonalitesini, yararcılığını aşmak ve aşırma isterler. Çünkü bu dünyada her şey maddî çıkarlar üzerine kuruludur. Oysa onların bize önerdikleri düş ve mizahla örülen büyümlü bir dünyadır. (6) Böyle bir dünya "Dalgacı Mahmut" şiirinde de söz konusudur.

Şiirin kendisinden Dalgacı Mahmut diye söz eden 1. tekil öznesi aslında üstgerçekçi sanatçının kendisidir. O, naif bir tutumla "İşim gücüm budur benim" derken aslında kendi yaptığı işi de inceden inceye alaya alıyor. Her sabah gökyüzünü bizim haberimiz yokken boyadığından söz ediyor. Burada renksiz gökyüzü yaşamın tekdüzeliklerle ve katlanılmaz acılarla dolu rasyonel alanıdır. Şair düş gücüne başvurarak bu alanı özgür ve alışılmamış güzelliklerle dolu bir yere dönüştürdüğünü; dış gerçekliği zenginleştirdiğini dile getirmiştir. Mavi gökyüzü; özgürlüğü ve mutluluğu simgelemektedir.

Şiirin ikinci ünitesinde bilmiş ve övüngeç bir hava içerisinde denizin yırtıldığını; onu kendisinin diktiğini ama bizim fark etmediğimizi söylüyor. Burada denizin yırtılması dünya savaşları gibi tarihsel yıkımlar sonucu yaşamın parçalanmasıdır. Temel sorun, denizin yırtılması; yani yaşamın ve böylece de algıların parçalanmasıdır. Sanatçı bu sorunu çözmeye kendisine büyük bir inanç duymakta ve bunu gerçekleştirdiğini düşünmektedir. Çünkü üstgerçekçiler "dünyada ve yaşamda bütünsellik" ilkesini savunmaktadır.

Üstgerçekçiler için önemli olan soru şudur: "Bastırılmış bir dünyanın simgesi olan 'düşler', yaşamın temel sorunlarını çözmekte kullanılamaz mı?" Psikiş yaşamın derinliklerinin keşfedilmesi bireyin kendi olanaklılığının farkına varmasını sağlamasıydı. Bu yüzden Breton *Devrimin Hizmetinde Gerçeküstücülük* isimli bir dergi çıkararak bu akımın politik konumunu da belirlemiştir. Bu akım "hem yeni bir toplumsal mistisizm anlayışı hem de 'insanoğlunun anlama yeteneğini baştan sona değiştirmek, yaşamı yenilemek ve dünyayı değiştirmek' olan devrimci bir proje" olarak da tanımlanabilir. Onun kurucularından biri olan André Breton sosyalist devrim ile üstgerçekçi devrimi birleştirmek istediğini 1935'te Paris'te toplanan Devrimci Yazarlar Kongre'sinde dile getirmiştir: " 'Dünyayı değiştirmek gerek, demişti Marx; yaşamı değiştirmek gerek.' demişti Rimbaud; ikisi de bizim için aynı kapıya çıkar, ikisi de bizim için birer emirdir." Breton'un amacı "dünyada ve yaşamda bütünsellik" ilkesinin gerçekleşebilmesiydi. Marksizm "maddî bütünlüğü", Üstgerçekçiler ise "tinsel bütünlüğü" sağlamak istiyordu. Bu iki devrimci düşünce mutlaka birleştirilmeliydi. Düşle gerçek, bilinç ve bilinçdışı, us ve usdışı birbiriyle kaynaşmalıydı. (7)

Şiirdeki özne dış dünyanın rasyonalitesine aykırı, şoke edici şeyler yapmaktadır. Bu, onun anarşist bir birey olduğunu gösterir. Her ne kadar fark etmesek de o, bu yaptıklarıyla bize yardımcı olmaktadır. Bu da onun toplumcu kimliğini gösterir. Zaten üstgerçekçilik de anarşist bireyi ve toplumcu kimliği aynı anda kapsayan bir harekettir (8). Bu yaptıkları dışında şiirin

İKİ ŞİİR

İŞİRDİK BİR SİS KADAR

Zaman bir tozu üfleyerek geçiyor
Ta kalbimin üzerinden bir asırdır
Yetiştik biz açılan bir yola
Yeni gidip eski gelen
Bir yurdun mutlaklığıydı kalbin
Ah sevgilim yüceltiler bizi bir gölgeye

Gecenin ağzından bakardık gündüzün gözünden
Sonsuzluk uzanılmaz bir sıkıntı
Basit ve beyaz bir lekeydik
İşirdik bir sis kadar
Bakırdan adamların devrini uzatarak
Devrilirken zaman
Uzayan bir hüznümü didikliyor
Ah sevgilim beyazları kararmış bir kuş

ŞEHİR

Düşen yapraktan çıkıyor
Kısacık bir ürperti
Sıgmaz oluyor koca bir şehre

Arkamda bıraktığım şehirlere dönemiyorum
Aramızda hep bir zamanışımı
Sartmış oluyor şehrin ruhunu

DÜZYAZI ŞİİRLER

GÜLLERİ KOKLAMAK

Koca koca delikanlılar, yeniyetme sevgililer şiddeti gittikçe artan rüzgârdan, art arda patlayan gök gürültülerinden parkın kapalı yerlerine kaçışırken, bir gül öbeğinin başında durdu, bir gözü şaşı bir ayağı aksak kırçıl sakallı yaşlı adam. Ürkekçe dokundu güllere, sonra eğilip kokladı onları, kimsesiz bir gülümsemeye aydımlandı yüzü. Uzak, bilinmeyen bir ülkeye yağmur yağıyordu.

BERABERE KALMAK

Havlayıp durdu, sabaha dek. Benim uykusuzluğum gibi. Aralıksız. Üzülme, berabere kaldık, ey Zamanı dilimden kovalayan köpek.

üçüncü ünitesinde Dalgacı Mahmut -üstgerçekçi sanatçı- dalga geçmenin de; yani mizah ve ironinin kendi vazifelerinden biri olduğunu söylüyor. O, her ne kadar biz farkında olmasak da büyük ve önemli şeyler yapıyor, örneğin mizah, ironi ve düşle dünyayı değiştirmeye çalışıyor; fakat sonuç olarak o da bir bireydir ve onun da sorunları vardır. Üçüncü ünite de ötekiyle olduğu ilişkiler ağında bazen ne yapacağını bilemediğinden yakındır. Burada şairanelikten de uzaklaşır, çaresizliğini bir şair gibi değil de dalga geçtiği sıradan insanlar gibi dile getirerek klasik estetiği alaşağı eder:

*Bir baş düşünürüm başımda,
Bir mide düşünürüm midemde,
Bir ayak düşünürüm ayağımda,
Ne halt edeceğimi bilemem. (9)*

Orhan Veli, Marcel Duchamp'ın plastik sanatlarda gerçekleştirdiğini şiirde gerçekleştirmiştir. Duchamp, yapıtlarını sanat yapıtına ve yaratıcı eyleme yönelen dokunaklı alaylardan ibaret hazır nesnelere dönüştürür. Bu yüzden de eleştirilir. Çünkü onunla beraber sanat artık güzel olmaktan çıkmıştır, estetik deneyimin anlatımı ve aracısı değildir. Bu yönüyle onun yapıtları "güzel sanatların sonu" olarak değerlendirilmiştir. (10) Buna göre sanatı anlayabilmek için çaba harcamaya gerek kalmayacaktır. Çünkü ya Duchamp'ın hazır nesnelere gibi anlaşılabilir pek bir şey olmayacaktır ya da Orhan Veli'nin şiirleri gibi sanat gündeliğinin içine gündeliğinin diliyle girerek büsbütün anlaşılabilir duruma gelecektir. Oysa onların bu radikal eylemlerini birer protesto olarak görmek varken sanatı gündeliğinin sıradan tözüne indirgemek olarak yorumlamak onun yaratıcılığını ve eşsizliğini yadsımak demektir.

DİPNOTLAR

- (1) Orhan Veli Kanık, *Bütün Şiirleri*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1966, s. 177.
- (2) Theodor Adorno, *Edebiyat Yazıları*, çev. Sabir Yücesoy- Orhan Koçak, Metis Yayınları, İstanbul, 2004, s. 152'den naklen: Elif Dasdarlı, "Çağdaş Sanatın Mutlak Dili: İroninin Cazibesi", Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, s. 86, elifdellaloğlu@sakarya.ed.tr, 08.05.2020
- (3) Theodor Adorno, *Edebiyat Yazıları*, s. 155'ten naklen: Elif Dasdarlı, "Çağdaş Sanatın Mutlak Dili: İroninin Cazibesi", s. 86.
- (4) Hasan Bülent Kahraman, *Modernizm, Türk Şiiri, Şiir*, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2004, s. 80.
- (5) Elif Dasdarlı, "Çağdaş Sanatın Mutlak Dili: İroninin Cazibesi", s. 85.
- (6) Y. Duplessis, *Gerçeküstüçülük*, çev. İ. Yerguz ve E. Çamurandan, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991, s. 27'den naklen: Özge Güven Akdoğan, "Düş, Paranoya ve Mizah: Ahh Belinda Filminde Gerçeküstüçülük", s. 99- 100, <https://www.researchgate.net>, 08.05.2020
- (7) Artun Avcı, "Bir Büyük Reddiye ya da Hakiki Bir Hayatı Yaşamak", *Varlık* dergisi, Varlık Yayınları, Aralık 2004, sayı: 1167, s. 4-5.
- (8) Artun Avcı, "Bir Büyük Reddiye ya da Hakiki Bir Hayatı Yaşamak", s. 5.
- (9) Orhan Veli Kanık, *Bütün Şiirleri*, s. 177.
- (10) Donald Kuspit, *Sanatın Sonu*, çev. Yasemin Tezgiden, Metis Yayınları, İstanbul, 2010, s. 24,28, 44, 45.

SÖZCÜKLERİ AYARLAMA ENSTİTÜSÜ

Bariş ERDOĞAN

Gözleri çok iriydi. Ben bakışları çok derindi demeyi tercih ettim.

Ara ara fıslıdadığım seçme mısralar, beyitler, beytül-gazeller güz ortasında uçup gitti. Bir dirhem hüznün bırakmadı. Tarih de acımasız mezar kazıcı... O da hayatımızın bir parçasıydı, üstelik celladıydı. Hep duymazdan geldi, sözlerimi bir uğultuya değişti. Tarih sendi, evet sendi... Kulaklarına güvenmediğimi bilirsin. Ya bütün sözcükleri ritimlerine göre sıralayan diline? Ebedi bir ebkemlik... Dilsizlik yani... Beynine de güvenmediğimi bilirsin. Bir anıtmezar kadar kutsalken yıkılmış. Ya gözlerin? Tanrı'm gözlerin nasıl inkâr edebilir? Kulaklarını, dilini ve beynini bir köşeye yığsan da gözlerin yalancı tanık olamaz. Git aynaya bak istersen. Dönüp gel, aynı gözler. *Küçük Prens*'teki, "Ama gözler kör. Yüreğiyle bakmalı insan..." cümlesini anımsa. Yüreğiyle bakan göz... Sanki Oblomov'un güzelliği fark etmek için "irade"siyle baktığı göz... Oscar Wilde'in *Dorian Gray'in Portresi*'nde sözünü ettiği bütün uzuvların üzerine oturmuş bir gözü anımsa: "Hissedilerek çizilmiş her portre ressamın bir portresidir, modelin değil." Peki ne? Görmek istedikleri...

Dilini ölçtür, ona göre sözcük satın al.

Ağzımı kapattım, gözlerimle konuşmaya başladım. Artık anadilim gözlerim. Ormanda başlayan dilim... Bazen bir işaret bırakıp çıkıyordum, ağaçtaki işaret göz dilim, gönül dilimdi. Ok ve yay'ı gören ava gittiğimi sanırdı, işaretlerin dili kadar tehlikeli ne var? Oysa "sen ceylansın, ben avcıyım"dan başka bir şey değildi. Bir kuş resmi kazıdığım oldu, düşman yine avda olduğumu sandı. Oysa "sen avlanması zor uçmağ kuşusun"du. Her sabah sana sözüm vardı, yıkayıp duruladığım sözcüklerle. Hani Galeano'nun, "Eğer sana söz veriyorsam kendimi veriyorum demektir. Dil bir çöplük değildir." sözünü anımsa!

Dilleşmek kolay mı? Bir ömür ne konuştuklarını anlayamayan dilsizler ordusu yürüyor şu garip dünyada.

Kalbimiz dışındaki her organ "sakatat"tır.

"Temiz bir kalp ne güzel 'filtre'dir." demiştim de "filtre" sözcüğünün kabuğunu kırmayı unutmuşum. Dilimi eğip bükmenden belliydi uzak diyarlardan geldiği. Kaç asır öncesi keçe ustalarının dilinde ıslanmış durmuş. Kim bilir Latin ülkesinde kirli suları koyun yünüyle süzmeyi deneyen bir ustanın ağzından çıkıvermiştir "filtrum" (keçe) sözcüğü. Dilden dile filtreleşti. Uzaklarda, çok uzaklarda bir kucak yün ıslatılıp dövüldü, "keçe" adını aldı. Filtre ile keçe/süzgeç mücadelesi başladı. Diline süzgeç takanlar "keçe'nin geçmesine izin vermediler.

Dil süzgeçtir. Gözenekleri sık bir süzgeç hem de. Kalbin süzgeci ise tek gözeneklidir, tek kişinin geçmesine izin verir. Gözün çok gözenekli olduğu sizi korkutmasın. Süzgeçlerimiz "mu(h)ayyer"dir.

Doğma büyüme Türkçeyim, dilimi başışlayın.

Dil, "kirmen"de bekleyen söz yumağı; çözülmedikçe varlığı bilinmez. Sözden sözcüğe, sözcükten heceye, heceden harflere... Harflerin sarhoşluğunu seviyorum. Abuk subuk konuşmuyorlarsa alkışlarım. Dil kimileyin sarhoşlukta çözülür. İnsan nasıl ağzına kadar dolup da boşalma gereği duyuyorsa sözcüklerde de hal böyledir. Dilimin "hermes" marka "çanta"ları da böyledir. Nasıl oldu da Farisinin kirmenindeki "tañça" benim topraklarımda çözülünce "çanta" oluverdi? İnsan dilin sırrına varamıyor; nasıl oldu da Farisinin kirmenindeki "nimten" benim topraklarımda çözülünce "mintan" oluverdi? Sır.

Benim dilim tek h'ece

İhtimaller yaratıcılıktır. Edison deneme yapmadığı gün nöbet geçirirmiş.

Hocaların hocası Kemal Eraslan, Türkçedeki bütün sözcüklerin tek heceli olduğunu söylemişti. Ve ög (anne) sözcüğüyle başlamıştı dil seferlerine. Sonra sonra başlamıştır çok heceli sözcükler, diye de eklemişti. Ekmek gibi, çiçek gibi, güneş gibi.

Havva'yla Adem'in dile geldiklerinde söyledikleri ilk sözcüğü tahmin etmek kolay değilse de Picasso'nun -madre'yi (anne) saymazsak- konuştuğu ilk sözcük "lápiz" (kalem) olmuş. Ben "firça" olduğunu öne sürmüştüm, yanılmışım. Cézanne kırmızı, Van Gogh sarı demiştir büyük bir ihtimalle. Ressam Uğur Umut ne dedi, o hayatta, kendisine sormalı. Nefi'nin sözcüklerden cümleye atlayıp, "Beni denize gömün!" diyeceğini hiç sanmıyorum. Seyyahların piri Evliya Çelebi daha beşiğe başını koymadan, "Atta!" demiştir ki kimsenin buna itirazı olmamıştır.

İnsan sözcük yığınıdır da tek sözcükle dağılabilir. Keşke Yunus'un, "Mal da yalan mülk de yalan / Var biraz da sen oyalan" dizelerini tek bir hecede çıkarabilseydim.

Dilim seni dilim dilim dileyim!

Dildir insanın yuları...

Shakespeare, "Utan ey çağ! Soylu insan yetiştirmez oldun!" der, *Julius Caesar*'da. Soyluluk kutsal sözcük; asil ve asalet salkımlarıyla sarhoş olmayan. Otu çek, köküne bak! Galileo'nun teleskobu yerini sözlere bırakır, üslup yumağında kilim dokur. Şiirdedir asalet, sözdendir soyluluk. Bakın, "kutsal bir şiir önünde bin tövbe edici" ram olmuş. Bütün kutsal soy soylayıp söz söyleyenler uyarır: Dil ipinizde gevşek düğüm varsa söz kapısında eğleşmeyin! Soyluluk değirmeninde öğütülen de odur. Maneviyat Çeşmesi'nde doymak bilmez Dosto'nun kalkıp gidemediği neydi? Şiirin düzyazıya dönüştürülmesi. Euripides'in trajedileri de şiirdir, düzyazıdır; "... asil bir yüz, pis yolları gizler."in söz ötesi bir şey olmadığını kim söyleyebilir? Sözü kaldırmalıyız, kalp grafiği okuyacak bir çağa girmeliyiz. Vakit yitirmeden insan artıklarını, bedbinleri, dil zembeklerini temizlemeliyiz. Koltuktaki imparatorlar, kayzerler, arşidükler ve dükler, markiler ve kontlar açılmayan sayfalarda birer kara leke... Lordlar ve leydiler ot kökü. İcinizde çarlardan, tekfurlardan toprak miras kalan oldu mu? Biz hünkârlardan, meliklerden uzak durduk. Bizi gönlünün mihracesi yapanları biz de Sözcükleri Ayarlama Enstitüsünde gönlümüzün "maharani" yapıp onlara bağlı kaldık.

Fatma ARAS

İNSANI YUTAN BOŞLUK

Kafamda bir savaş var
aklım barışa yaklaşmıyor
kesintisiz bin öfkeye bulandım.

Ah sevgili
bir ırmağın ömrü gibi devinerek yaşadım
her yer kardan karanlık
kime dönsem yüzünde dağ çöküyor
farklı çağdan öyküler şimdi adsız
aşksız, kırgın bir günahın borcuyum
odalara korku sinmiş
zaman durdu, gece zor.

Aradım bütün şehri bu kış kimden
kimden kaldı bu karanlık anılar
gün yaşadım, gün geçirdim, ben biraz eski günüm
bıraktım dünyaya onca iyiliği
parçaladım çağları haritasız dünyada.

Bir ırmağım, meçhule akıyorum.

Bornova, 2022

Orhan EMRE

İKİ ŞİİR

GÜZ

işte şimdi kucağımdasın

karanlık sularda yol alarak
dağılıyordu roma ordusu

kalçalarında, bir yaz akşamı daha bitiyor

kaybolmak, göğsünde gezinirken dilim
-göğsün: mardin çarşısı-

ne korkunç şey tanırım

bir su damlasından geçerken ellerim
tanımak güzü...

KIŞ

kış dönsün dolaşsın

hazırlan
bir düş gibi yaşamalıyız çağları...

Tahir Musa CEYLAN

HEYELAN

Hangi çalgının teli olduğunu bilmiyoruz
Sıktıkça kopan
Vurdukça ağlayan
Jiletle doğranan

Hangi dağın yamacı olduğunu bilmiyoruz
Ak ayın ışığında eşkiyasına vurulup
Kilitliyen kasıgından, göçer gibi tepeler
Kendi kendine yıkılan heyelan

Hangi gecenin korkusu olduğunu bilmiyoruz
Karanlığın yırtmacından kaçıp kendi dışına sığınan
Yüzü giyotinle kesik
Rüyasının yağmuruyla ıslanan

Hangi duanın ölüsü bilmiyoruz.
Gök battaniye üstünde
Işık dilinde, ay ayağında, hain içinde
Ne öğrendiyse hep yılandan

Mehmet RÜZGAR

SARHOŞ MERMİ

Esrarı dövdük mutfak taşında
Dilinizi emeriz dilinizi sabaha kadar
Bir alacağımız kalmışsa o da Güneş'ten
O da gecelerimiz için ve kör mevsimlerden
Küfür soyundanız çükümüzü gösterdik herkese
Kasabadan şehre yürüdük çakımız açık
Öteden yerli ve milli bizim sevdiğimiz ma
Tıraşı on günlük kokusu mumdan
Bir kaftanı nasıl giysek incili

Bu geçenler çan sesi celepieri
Ulu çanlardan sesler alıyorlar büyük
Ondan uç yapıyorlar ondan kovalama kılıcı
Sonra ikonada çırpınıp ölemeyen bir simli balık
Ve mihlar eğilmiş ve siz yenilmişsiniz gibi bir çağa
Yenildiyseniz kamp tayfanızı geri verelim
Binekler verelim tüplü mısırlar patlaması gür
Şehzadeler verelim kilitleyen kendini
Tek sizi bulmasın o sarhoş mermi

Esrarı dövdük mutfak taşında
Çakar lambamız ile camgöbeği doğan
Cittaslow bir şehri büyük yapmaya geldik
Çünkü onu döşüyorduk her gün parke taşlarla
Çünkü yoksulluğumuz bir köpek gibi iri ve yağız
Yüzülen derimizi alır çıkarız kapınızdan
İnseniz kimi bulacaksınız bir başka yerdeyiz
Kimse gelemez peşimizden yüreği hart
Bugün varız yarın eyvallah hayat

TAVIR DERGİSİ Mİ, ÜRÜN DERGİSİ Mİ?

Hüseyin PEKER

Yıllar önce söylemişti **H. Cöntürk**; ürün dergisi kalmanın hem dergi etrafında toplaşanlara hem de dergi editörlerine bir yarar sağlamayacağını. Ama bir dergiyi bir tavır çerçevesinde birleştiren editörlerin hem edebiyatta kazançlı çıkararak hem de bir tavır çerçevesinde yazarlarını buluşturarak iyi birer küme oluşturup geleceğe kalacağını dillendirmişti. Ürün dergisi demekle; sağdan, soldan gönderilen ürünlerle gelişigüzel oluşturulan bir bütüncü söz konusu olan. Oysa yazınsal bir tavır ışığında buluşan bir yazar topluluğu gerek ürünleriyle gerek görüşleriyle bir ışığa hizmet ettiklerinde yararlı bir olaya gelişme sağlıyorlardı.

Tavır kavramı çeşitlendirilebilir. Belki buluşma konusunda fikir ortaklıklarını belirleyecekleri ortak görüşler. Edebiyata yarar sağlayacak yeni gelişmeler, birlikte geliştirilen fikir öbekleri. Eleştirel sorunlara getirecekleri yepyeni buluşmalar ve yeniliklerden uzak kalmama durumları.

Biz bu yaratılan kâğıt sıkıntısı, masrafların ve yükün fazla çoğalması durumuna karşı; tıpkı *Natama* dergisinin yayınladıkları ortak bildiri gibi düşünüyor ve o sözleri burada da tekrarlıyoruz:

"Yeni bir dil bulundu, sadece henüz onu konuşamıyoruz. Türk ve dünya şiirindeki en uç, en deneyci akımlar bile bir şekilde konuşma diline yaklaşmayı, konuşma dilini de kendilerine yaklaştırmayı başardı, sözünü ettiğimiz arayışları kapalı çevrimden çıkaracak, kitleselleştirecek bir yol yordam bulunması ihtiyacı kendini yakıcı bir şekilde hissettiriyor. Şiirin tarihi şiir dilinin konuşma diline yaklaşımsızın tarihidir de denebilir keza. Reddede reddede bitiremediğimiz dev bir şairanelik mi var, yoksa bir her dönem kendi şairaneliğimizi mi ürettik ister istemez?"

Bir yarışın içinde olduklarını düşünmediklerini yineleyen ve bunun bir kampanya daveti olmadığını söyleyen *Natama* grubu, 'Artık şiir seçiminde daha seçici olmalıyız' derken editörlere neyin işaretini vermekte? "Daha politik şiirler mi? Daha güncelliği kavrayan şiirler mi? Teknolojiyle barışık şiirler mi? Hazmedemediğimiz. Algılayamadığımız bir dünya karşısında mıyız hala?" Ben bu soruları önce dergileri şiir yayınlamalarında zorlayan şairlerin kendi kendilerine sormaları gerektiğine inanıyorum. Evet editörde tetikte olmalı. Ama şairin gündelik politikayı gazete internet sayfalarından izledikleri, edebiyat akımlarını Google'dan öğrendikleri, yarı kitap okuru, yarı sanal varlıklarıyla, hangi kültürün parçaları olduklarını tartmaları gereken çağlara geldik. Bilgi ve dağarcık şaşı bu işe. Deyim yerindeyse öncelikle şair durumun vehametini tam yerleşmiyor. Modern düşünce ve kültürüne ait temel kavramların ve perspektiflerin sorunsallaştırılması ve bunların yadsınmasıyla birlikte yürütülmesi halinde uzak yerlerde seyretmekte. Bir tek doğruyu reddederek gerçekliğin söylemler tarafından inşa edildiğini savunmada zorlanmakta. Varsın *Natama*'cılar "Daha çok eleştiri yayınlanmalı, eleştirinin de eleştirisine odaklanmalı.

Dergiler edebiyatın yaşayan organıdır, elde kalanın ne olduğunu anlamak için şiir içi iletişimi artırmamız gerekiyor." desinler. Tavır bu işin neresinde bulalım.

Ertuğrul Özüaydın 1957 Eskişehir doğumlu, Ankara'da yaşayan, Dil Derneği Üyesi ve Yayın Kurulu başkanı olan yazarın, 6 şiir kitabı var bildiğimiz. 2021 de Smirna Yayınları tarafından basılan ilk deneme kitabı '*Dilden Dile Şiirden Dile*' kitabıyla Türk Diline gösterdiği hassasiyeti bir kez daha yakından vurguladı:

"Yüzyıllar boyunca diline yabancılaştırılan Türk toplumu, derdini ve dileğini anlatabileceği bir dil birikiminden yoksun bırakılmıştı. Osmanlı İmparatorluğu döneminde 'Saray Dili' ile 'Halk Dili' özellikleri bakımından birbirinden ayrıydı. Dil birliği kurulamamıştı. İki dil arasında oluşan uçurum; eğitimi, kültürü ve toplum düzenini olumsuz etkiliyordu. Türk insanı, Türkçe konuştuğu gibi Türkçe yazmak istiyordu. İlk adımı 1928 de Harf devrimi gerçekleştirilmekle yapıldı. Bu durumda, Arap ve Fars edebiyatının karmaşık yapısını koruyup ayrıca geliştiren Osmanlı edebiyatı; kendi halkıyla arasına ulaşılmaz bir uzaklık koymuştur. Özgürlükçü düşünen Tevfik Fikret'in bir yandan yenilikçi adımlar atarken, öte yandan Osmanlıcanın ağıdalı dilini bırakamamış olması düşündürücüdür. Dönüşüm süreci başlangıcında Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Orhan Veli ve Nazım Hikmet gelenekçi yapıya dönülmeyecek işlere imza atıyorlardı."

Bu satırlarda Osmanlı Divan Şiirinin; gelenekselci ve bir yandan da boğucu yabancı dillerden oluşan yapısından kurtulup kendi dilimize geçişi; örnekler halinde yukarıya kitaptan özet halinde alındı.

Yeni dönemin tanıklığı olacak bundan sonraki şiir çizgimiz; hele ki Behçet Necatigil, Cemal Süreya'daki Türk dilinin eşsiz örnekleri ile bambaşka tınıya kavuştu. İkinci Yeni ile bambaşka bir düzeyle buluştuğunu özetliyor Özüaydın kitabındaki yazılarla. Bir çeşit Türk dilinin tarihçesi ve gelişim sürecinin özetlenmesi olan satırlar. Sokağın günlük diliyle şiir dilinin birbirine kaynaşması gibi iyimser belirtiler de yaklaşımın uzağında değil. Gündelik dil de bu gelişimlerin içinde. Yunus'tan Karacaoğlan'a, Nazım'dan Dağlarca'ya dil sevgisiyle büyüyen bir coğrafyanın kişileri olan bizler; nereden nereye geldik? Belki özetlenmek istenen de bu.

Şiirin dili kendisinin üretme biçimi olduğunu yineliyor: Şiir bir meydan okuyuştur diyerek: "*Şiir bir anlamda iç doğuşla gerçekleşir, gözlem ve sezgilerin dille hayat bulmasıdır*". Özüaydın'ın deyişiyle şiir. Şiirde düşünce ve Yenilik konusunda dil ustalığıyla anlattığı becerilerle Ertuğrul Özüaydın eşsiz bir armağan yapıt sunmuş bizlere. Enfes Türkçesiyle de bunu taçlandırmış.

Nihat Özdal 1984 Halfeti (Şanlıurfa) doğumlu farklı zihniyle Çağdaş sanat, gastronomi, edebiyat, müzecilik, koku ve dalgıçlık çalışmaları yapan bir şair. Onu "*Google'dan Önce*" adlı şiir kitabıyla tanıdık. Sonrası aşama gerçekleştirdi. Diğer üç şiir kitabıyla sırasıyla Memet Fuat ve Homeros Şiir Ödüllerinin yanı sıra 2017 de Altın Defne Şiir Ödülünün sahibi oldu. Onun doğudan yetişen bir şair olması yanında ayrık yapıtı ve duyarlılığıyla başka yerlere tırmandı. Ele aldığı, içinde bulunduğu konum ve

koordinatlarda kendini başka yerlerde göstermesini bildi. 2021 Kırmızı Kedi basımı 'Düğümler, Deri, Koordinatlar' bir çeşit son yapıtlarının buluşması anlamı da taşıyor.

Tematik bütünlüğü elden bırakmayan üç bütünlüklü kitap bu. Düğümler'de düğmenin deliklerinden tutun üzerinde türlü düşünceler üreten bir yaratıcının sezgi gücü ile tanışıyoruz:

"Bir menzili hesap edemez terzi

Kıyıyı döven ilmiklerce, başka dokular ve yaralar işleyebilir"

Yukarıdaki iki dizede, 'Kıyıyı döven' dediği dalgıçlık yaptığı suların kopamayan görüntüsüyle, terzi diyerek düğmeyi kumaşla buluşturan ustasına güzelleme tasarlıyor. İlmik atarak vardığı yer de yaraların ve dokuların kapatılacağı bir düğme dikme işlemi sadece. Bir kez N. Özdal'ın çok zengin bir imgelem kuşağı var belleğinde. Ama bunu hep bir arada sunmuyor şiirlerinde. Gerekli yerde gerektiği kadarını ortaya dökmesi gerektiğini hesaplayan biri. Hep dönüş yaptığı Halfeti'ye bağlı Fırat nehrinin dönüp dolaşan, eski şehri batıran debi gücünün onda yarattığı belleğinden silinmeyen görüntüsüyle hesaplaşıyor anlattığı konular içerisinde. "Dut inceliği gölgeler var nehirde / halkaları dönen balıkçılar, kayıksız bir eşik büyüttü o boşlukta". İnatla düğümler atmak istediği, her zaman aynı sırayla iliklenemez dediği düğümler, aslında kulaç attığı, yüzüp durduğu nehrin birbirine tutturduğu bölüm başlığı gibi onda. Derdi düğme değil de düğümlenmek belki. Düğmeyi ve iş aletleri olan makasla, ilmik hatalarını bir simge olarak sürüklüyor nehrin akıntısına.

"Deri" adlı ikinci kitapta durum ilkinde yakın. Gene 'deri tarihi' kisvesi altında, 'sürüklenen solungaçlar, gölün açıkları, karanlıkta yüzmeler, olta, derinlikle aldığı mesafeler, denizin sarsıntısı' daha az ifade olan işin derisiyle buluşur gibi yapılmaktadır. Zaten deri ve derin kelimeleri arasında bir harf eksiktir sadece. 'Derinin değiştiği yatak değişti' derken Özdal'ın, hangi deriden ya da hangi deriden söz ettiğini anlamak okura kalmış.

'Koordinatlar' belki de Nihat Özdal üçlemesinin en ilginç bölümü: 'Her koordinatta şair, 'küçük şeyler' saklamıştır. Avustralya'nın Kanguru Adası'ndan topladığı deniz kabuklarını, Tunus'un Sahra çöllerinde aldığı koordinatlara gömmesi, koordinatların kavramsal çerçevesi ile ilgili ipucu verebilir." Özdal şiiri de kendi duyarlılığı gibi gezgin ve seyyah biçiminde tasarlamaktadır. Çıkıp dönemiyorum dediği bir yerüstü gezegeni. 'Bize başışlamanın erken kurduğu sarıda, ulumayı, hayal kurmayı ve inanmayı öğrettiler".

Belki de Nihat Özdal bir dahaki seferinde bunları da aşır, yerinde duramamanın saflığıyla bir bilim kurgu ülkesine götürecektir. Uzay serüvenlerine yaklaşacak. Ona bu dünya dar geliyor anladığımızı, uçup un ufak olmak için memleketindeki kelaynak kuşlarının azlığı gibi, az bulunur yerden buluşturuyor bizi şiir düşüncesiyle. Ayrı kanatlar, ayrı telekler, şiir içinde ayrı taklalar. Bu kadar dönmesinin sebebi; dünya ile evreni alabora etmek istemesinden kaynaklanabilir mi? Ne dersin Özdal, yüksekten Fırat ve Güney Doğu nasıl gözükmüyor, bizim düşündüğümüzden daha fazla mı kıvrımlı?

Burhanettin KAYA

KARAHİNDİBA

Seninle ısındım
Sürdün ayazı uzağa
Gülüşün gündeğümü
Soluğun hayat üfledi bana

Aklımda sen varsın
Bir düş değil vira
Hayata tutunan çiçek
Karahindiba

Kuşkusuz özledim
Sağanak gülüşünü
Anka kuşu ellerin
Kondu omuzlarıma

Uçuk bir bahar
Göl çivit mavisini
Güneş dost değil bugün
Ay yansır ruhuma

Ekrem ACAR

TANRI VAR DİYELER...

"Sen, ölümlere işittiremezsin. Eğer dönüp giderlerse, sağırlara da çağırıyor duyuramazsın." (NEML, 80)

Tanrı var diyeler
şer'i
adlar içre
şekilli
sırat sırtı, seccade yolu
tespihe durmuş minare

Tanrı var diyeler
târik
ateş içre
dal gibi, sırlı
bıçak sırtı, nefis yolu
tomurcuğa durmuş çile

Tanrı var diyeler
bâtın
Tanrı içre
yedi günün
sonuncusunda çalışan
kapkara, dipsiz

Tanrı var diyeler
Hakkı bile
kalp eden, kul içre

Tanrı var diyeler
kulu bile
hak eden, kül içre

ŞİİRİN İRTİFA KAYDI

Muharrem SÖNMEZ

İnternette gezindiğimde, dikkatimi bazı internet sitelerinin attığı abartılı başlıklar çeker, bir hevesle ve merakla o başlığa tıkladığımdaysa beni karşılayan büyük bir hayal kırıklığıdır. İşte atılan bu abartılı başlıklara benziyor günümüz şiiirleri.

Sosyal medya denilen o devasa kara deliğe şiir ile ilgili paylaşımları görmek için girdiğimde de olan şey bu. Kendini bir şekilde şiirde duyurmuş birinin şiiri hakkında yapılan beğeni ve yorumlara bakıp paylaşımı okuduğumda, ister istemez türbülansa giren bir uçaktaki yolcular gibi hissediyorum kendimi. Ne uğruna methiyeler düzülen şiir o şiir, ne de sıkı diye tanımlanan şair o şairdir. Hele şiir ödülleri ve yarışmalarının geldiği nokta ise malumun ilamı niteliğinde, seçici jürilerin giderek aynılaştığı böyle bir düzenin, şiirde yeni bir nefes diye sunduklarına bakınca geleceğe dair olumlu düşünmek zorlaşıyor.

Böyle bir ortamın belirlediği beğeni kıstaslarıyla hareket etmek veya bu beğenileri ve abartılı yorumları dayanak alıp bir şairin kendisi ve şiiri hakkında bir fikre varabilmek zorlaşıyor ister istemez nitelikli şiir okuyucusu için. Hatta bu kaygan zeminde ilerlemenin verdiği sıkıntıyla çoğu zaman şiir bilginizin içeriği hakkında şüpheye bile düşebilirsiniz. Ya herkesin görebildiği o cevheri göremiyorsam, diye. Şunu netleştirelim uzun zamandır herkesin bildiği bir gerçeği söylediğimin farkındayım ama bile bile düşülen bu sığıktan nasıl olur da hâlâ çıkılmadığını anlamak için yazıyorum bunları.

Edebiyatın ve özde şiirin getirildiği bu bataklıkta, yayınevlerinin, edebiyat dergilerinin ve editörlerin şiir yayıncılığı hakkındaki yanlış ve pragmatist düşüncelerinin etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçek. Böyle ortamlarda dikkatinizi her zaman işini doğru yapana yöneltmeniz zorlaşsa da imkânsız değil. Hatta ve hatta bu yeniler için olduğu kadar tecrübeli şairler için de geçerli, şiir kütüphaneme eklediğim son kitaplardan edindiğim hüsrânın ne yazık ki ortaya koyduğu sonuç bu.

Şiirde giderek hâkim olan bu kendine ve yaptığına aşırı önem atfetme durumu, başkasını ve diğerini yok sayma gibi tutumlar, düşmanca saflaşmalara, ideolojik, kültürel veya etnik ayrımcılıklara yahut kuir şairleri dışlamalara ve herkesin birbirlerine nefretle ve zehirli bir dille bakmalarına neden olduğu aşikâr.

Süregelen ve giderek katılaştıran yanlışta ısrar etme fikri, merkez olma, kanonlaşma yarışı, dergilerin derinleşen en iyi, en yeni, en köklü, en çağdaş dergi oldukları gibi tatsız iddialar içinde bir çatıktan bakarak gördüğüm, şiirin irtifa kaybı devam etmekte. Umulur ki bu yanlıştan dönülsün ve şiirin hakiki değeri okur gözünde yerini alsın, yoksa yazmanın ve okumanın önemine dair boşluklar artacaktır.

Yeprem TÜRK

KISMET

O belde'de bir dünya hamalı
İlahisinin sırtına vurmuş yükleri
Çıkıyor kısmetin bayırları yukarı

Ve dilinde Tanrı'nın adı
Düşünür ne kadar tatlı
Güzelliğinin zihne varışı

Her gün menkıbe milletinden
Hızır izlerine felsefem, der

Dertleriyle yaşar, razı şıralı
Başkasına ait bir rızkın gönlünü çelmez
Kaçmamış daha dünyanın tadı

Güzeldir güzeldir güzeldir
Cennetten günler başlatır
Göğü, aşağı nimet döker
Memleketi, Tebbet'in nöbet yeri
Kendini hâlâ Allah'a boyatır çiçekleri
Tabiatı peygamberi öyle derin anlamış ki yere düşürmemiş
gölgesini

Çağı geçer olağan seyirde
Gece gündüz birbirine girmemiş
Tanrı'nın horozlarını bozmamış
Fanilik havası kıvamında
Dönüyor dünyası bir sevabın tıktırtısında

M. İnan FİLİZ

BU DOSYAYI TEKRAR ADLANDIRMAYI DENEYİN

Üzerimde Manchester City forması olmamakla beraber
İki karton filtresiz Amerikan sigarası var
Savaş hallerinde takas etmek için taşıdığım birkaç kilo
Kuru kahve, birkaç paket un biraz merhamet
Biraz da bitter çikolata.

[İnsan, kedisi var gibi nasıl yapar?]

[Kendisi var gibi olsa...]

[Tamam.]

Hani barış diye bir General Motors da yoktur, barış
Diye bir kaburga olmadı, barış diye bir konsorsiyum
Barış diye bir kabz ya da bir ecza dolabı yok
Diye bir külot yok, diye bir kivi, diye bir halt

Sadece uluslararası bir ateşkes halidir yaşamak.

[Üzgünüz]

[Bir hata oluştu]

[Bu dosyayı tekrar adlandırın.]

Serkan ÖZER

ANAFOR

önce ben ne yazık ki doğduğuma yenildim
sonra yine ölmeden öldüğüme
yeni yetmeyken aşkı arayıp bulamadığıma
denize dalga attığım altı üstü yassı taş
yosuna çamura düştüğüm ufaklığıma
kuma yalın bastığım ayak yakan güneşe
ha bir de derelerde akan suya yenildim
yalan değil ben hep düşmeden anafolara
sabah uyanırken içi dolu bavullara
kahvaltıda benimle konuşamaz çaya
yarama basılmaz şekere
geceler bir bir kapanırken otel odalarına
bekleyip de geçmeyen sevdalı yaralara
ve ben kapanırken tavan arasında en çok da
gözümün içindeki bebek ağrısına yenildim
âşık olup bir daha da cesur olamamaya
hayalleri karnesiz pekiyi bitirdiğime
gerçekleri başlamadan tükettiğime
bir kere düşüp çok kere ölemediğime
konuşurken bile kuşlarla yalnızlığıma
ha bir de konuşurken suskunluğuma
en çok da olur olmaz duvara işediklerime
ümüğüm sıkılırken keşkelere yenildim

Mehmet Şirin AYDEMİR

YAĞMUR TANESİ

Bir yağmur tanesiyim ilgin rüzgârlarla
yarpuz bahçenize savrulurum her bahar

çokça mavi yüklüyüm
yüksündüğünüz dünya'ya omuz verdikçe ayağımızın
altından kayar ellerim
her mevsim geçişinde duraksar zaman

eskiyim bir taş plağın esrik ezgisi kadar adım dilinize
pelesenk
yakamozları tutuştururum ay vakti denizler fener alayı

elbette yine düşer yolum
köy kokulu evinize
isli kırık bacanızdan tarihe not düşerim yorgun
düşlerinizin kırılma noktasını

göğün pınarından bahşedildim
çöl yanığı yüreğinize
bir çırpıda çakılsın diye yeisleriniz

kulaklarını çınlatırım çorak toprakların her nisan
sürgün verir asırlık çınarlarımız
ben hep gelirim
yükseldikçe asumana fısıltılarımız

Şerif TEZGÖRENLER

BÜLBÜL MAVİSİ BİR KIZ

Bir intikam kaç ihanet taşır
Kelimesiz duvarlara
Kımlıtsız bahçelere
Kaç ay ,kaç yıl
Susmasız taşlara
Yapraksız ve dinsiz
Ulama sözlerim/n keşiş
Çapaksız mavi
Bir intikam kaç ihanet taşır
Yıldızlı göğe acımasız duasız
Yırtılan yırtmaç
Nasıl dikilir pişmanlığa
Özürsüz kefarete ve sadakat
Yalnızca yıldız tozu kaya kiri
Bülbül mavisini bir kız

Ertuğrul TİRYAKİ

“E.T.”

I.
“Kitaplar da insanlara benzer
anlamak için başından başlamak gerek.”

II.
“Kendine doğru yürüyebilen insanlar
daha çok yol alır.”

III.
“Yeniden doğmak gibidir
kurtarılan her yalnızlık.”

Fatoş DURMAZ

GÜVERTEMDE GÖKYÜZÜ

Seninle biz bir yenilgiyi ikiye bölmüşüz
Sonra hasta sarı bir muşamba geçirmişiz göğsümüze
Yağdı yağacak gök bungenluğu soluğumuz
İki nefesin bir soluk ettiği yerdeyiz
Seninle biz güvertede yol almışız
Üstümüz başımız kör bıçak kesikleri

Nihan İŞIKER

EBCET III

Şimdi de bana
Silginin kudreti
Sonsuz bir varlığın izlerini silmeye yeter mi

METİN BÜTÜNLÜĞÜNDEKİ “BAŞTANALIM YÖNTEMİ” İLE ANA RAHMİNE DÖNME

Hasan EFE

70’li yılların ortalarında bazı şarkı / türküler toplumu büyük ölçüde etkilemişti. Bunların bir kısmı siyasi olduğu kadar sosyal yönüyle kucaklamıştı insanları. Bu etkinin altında şarkının müziği kadar sözün de önemi yadsınmaz. Buradan yola çıkarak bir şarkı / türkü sözündeki **biçimsel özelliğin anlamsal etkisini** ele almaya çalışacağız.

Bilinçaltının etkisiyle bazı davranış ve düşünceler bireye geri dönüşü yaşatabilir. Bu tür işleyişlerde savunma mekanizmaları etkilidir.

Bizi koruyan savunma mekanizmaları, *gerçeği reddedip çarpıtır, sosyal olarak olası görünebilir bir öz benliği korur. Bu, korumayı sürdürmek için bilinçsizce geliştirilen bir işleyiştir.* Farklı şekillerde görülebilir bu koruma.

Bazen yaşanan sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik gelişmeler etkili olabildiği gibi bazen de bireyin o an içinde bulunduğu beden ve ruh durumu bunda etkilidir.

Savunma mekanizmasının birkaç işleyişini *Cem Karaca*’nın yorumlayıp *Aşık Mahzuni Şerif*’in yazmış olduğu bu şiiri *metnin anlamsal yönüyle* ele alıp açmaya çalışacağız.

Yani **yaşlılık** ile **ihitiyarlık** bağlamında!

Freud’un psikanaliz kuramına göre savunma mekanizmalarının amacı *bireyin zihnini, benliğini kaygı ve sosyal yaptırımlardan koruyarak zihne, benliğe ve egoya baş edebileceği bir biçimde sığınmayı sağlama durumuna getirmek*tir.

Söz konusu metinde birden fazla işleyiş görebilmekteyiz. En belirgin **bedenselleştirme** olarak öne çıksa da **gerileme** savunma mekanizmasından da söz edilebilir diye düşünüyorum.

Gerilemede birey yaşamda karşılaştığı zorlukların hakkından gelemediği için bilinçdışı olarak gelişimsel gerileme davranışları gösterir. Bu durum çocuklarda kolaylıkla izlenebilir. Söz konusu metinde bu mekanizma belirgin olmasa da sözcüklerin anlam derinliğinden bu mekanizmanın işleyişini hissedebiliriz. Bu, ilk iki dizede görülebiliyor.

İhtiyarlıktan fetal ortama dönme!

Daha anamdan doğmadan

Neden ben ihtiyar oldum?

Diğer savunma mekanizması **bedenselleştirme**. Bu işleyişte *birey yaşamın zorlukları ve başka nedenlerle hakkından gelemediği durumlar karşısında bilinçdışı olarak stres ve huzursuzluğunu bedenselleştirebilir.*

Cem Karaca / Aşık Mahzuni Şerif *İhtiyar Oldum* metninde iç huzursuzluğunu bedene yansıtıyor.

Ey doktor bana acıma

Elin sürme sancıma

Ak düştü siyah saçıma

İhtiyar oldum

Sağlık nedeniyle ortaya çıkan hastalık ve bedendeki fizyolojik değişim bu mekanizmanın öne çıkan görünümleri. Bunu ilerleyen satırlarda ele alacağız.

İhtiyarlık bir **yaşlanma** sürecidir. Çünkü yaşadığımız şu zaman akışında yaşlılık kavramı oldukça önemli geliyor bana.

Önce, yetmişli yıllarda Cem Karaca’nın yorumladığı *İhtiyar Oldum*’a bir göz atalım.

İHTİYAR OLDUM

Daha anamdan doğmadan

Neden ben ihtiyar oldum?

Yedi yaşıma değmeden ihtiyar oldum

İhtiyar oldum, ihtiyar oldum

İhtiyar oldum, ihtiyar oldum, ihtiyar oldum

Adımı dillere yaydın

Söz verdin de geri caydın

Ey sevgilim gözünaydın

İhtiyar oldum, ihtiyar oldum, ihtiyar oldum

İhtiyar oldum, ihtiyar oldum, ihtiyar oldum

Ey doktor bana acıma

Elin sürme sancıma

Ak düştü siyah saçıma

İhtiyar oldum, ihtiyar oldum, ihtiyar oldum

İhtiyar oldum, ihtiyar oldum, ihtiyar oldum

Yukarıdaki şarkı sözleri / şiirde yer alan son dizeler *Cem Karaca* yorumunda yinelenerek güçlendirilip son bölüm alınmamıştır.

Şimdi Aşık Mahzuni’nin yazdığı metnin bütününe bakalım.

İHTİYAR OLDUM

Daha anamdan doğmadan

Neden ben ihtiyar oldum?

Yedi yaşıma değmeden

İhtiyar oldum ihtiyar oldum.

Ey doktor bana acıma

Elin vurma ilacıma

Ak düştü siyah saçıma

İhtiyar oldum ihtiyar oldum

Adımı dillere yaydın

Söz verdin de geri caydın

Ey sevgili gözün aydın

İhtiyar oldum ihtiyar oldum

Mahzuni şerif bilmeden

Yorulur bu yola giden

Yetmiş yaşlı çocuğum ben

İhtiyar oldum ihtiyar oldum

Aşık Mahzuni Şerif

Bazı kaynaklar bu türkünün Afşin yöresine ait olduğunu söyler.

Şiir / Şarkının sözlerini okuduğunuzda yaşlılığa doğru akan bir yaşam karşısında bireyin içindeki öfke; kırgınlık / kızgınlık ve çaresizliği fark edeceksiniz. Bunu, ölüme karşı bir tutulma da diyebiliriz.

Kim, neden yakınıyor?

Bu öfke; kırgınlık, kızgınlık ve çaresizlik niçin?

Neden, anne karnındaki bir yumurtanın *embriyonik* ve *fetal* dönem (Daha anamdan doğmadan) süreçlerinden söz ediliyor. Sonra bebeklik ile çocukluk dönemi.

Bu sözleri, *Daha anamdan doğmadan / Neden ben ihtiyar oldum? / Yedi yaşıma varmadan ihtiyar oldum*, dikkat ediniz. Bebek, anne karnından yedi yaşına varana dek yaşlanıyor...

Bu süreçte nasıl ihtiyarlanır?

Metnin bütünlüğünde bir **baştanalim yöntemi** kullanılmış. Yani metnin öznesi yaşanmışlık ve yaşanılabilirliği geri (başa) alıyor.

Metin bütünlüğündeki söz sanatları ile anlam güçlendiriliyor

Yedi yaşım/ihtiyar oldum

Öbekleriyle zıtlık, karşıtlık (tezat)

İhtiyar oldum

Yineleme (tekrar), aynı zamanda abartma

Neden ben ihtiyar oldum?

Soru (istifham)

Ey sevili

Seslenme (nida)

Doktor / hastalık, ak saç / ihtiyar...

Çağırıştırma / anıştırma (telmi) ile metnin etkisini berkitiliyor.

Niçin böyle bir yöntem kullanılıyor?

Yaşanmışlık ve yaşanılabilirlikte çaresizlik, dışlanılmışlık, yetersizlik, güçsüzlük ve zavallılık gibi *duygusal durumlar* belirgin şekilde öne çıkıyor. Mücadele gücünü kaybediyor özne. Ama güçsüzlüğü, yetersizliği, çaresizliği... yenilmişlik olarak kabullenemediği için yaşanmışlığı geri sararak *ana rahmine* dönüyor.

Daha anamdan doğmadan / Neden ben ihtiyar oldum?

Yani geri dönme (ana rahmine) yazınsal metinlerde açık ya da dolaylı olarak öne çıkar.

Ölümden sonra değil, dünyadayken, şu anda gerçekleştirilebilecek önemli bir ruhsal aşama. Bu, yaşamdaki istek ve arzuların ortadan kalkıp acı ve sıkıntının olmadığı, rahat bir iç huzurun derinliğine ulaşmak. Yani güvenli bir ortamda olmak.

Nirvana!

Bu ortam neresidir?

Ana rahmi!

Asaf Hâlet Çelebi, Ahmet Erhan, vb şairlerde görürüz bu dönüşü.

Şimdi asıl konumuza geçelim.

Yaşlı (65) ve ileri yaşlı (80-85 ve sonrası) birçok kişiyi, örneğin büyük şehirlerde, küçük yerleşim yerleri veya ilçelerdeki sokaklarda her mevsim, aynı oranda göremezsiniz. Kış ve yaz yaşlılar için bir bekleme sürecidir. Mevsim dönümleri her ne kadar değişse de yaz mevsimi keskin bir şekilde sona ererse sonbahara hazırlıksız girilir. Bu da hastalıklara yakalanma demektir. Bu geçişlerin etkisi psikolojik olduğu kadar fizyolojik ve sosyolojiktir. Kış için de geçerlidir bu. İlkyazın birey üzerindeki etkisi dengeliyse yaza sıkıntısız geçilebilir. Yaz toparlanma mevsimidir yaşlılar için. Koşulları iyi olanlar köy, kasaba ve yazlıklara gider, diğerleri de kentin boğucu gürültüsünde karşılar kavurucu sıcakları... Kırsalda olanlar birkaç ay buralardaki yakınlarıyla olur, tekrar yaşadıkları yerlere dönerler.

Gelişen teknoloji, hızla değişen toplumsal ilişkiler yaşlılar üzerinde belirgin bir baskı oluşturmaktadır. Teknolojinin hızı ile yaşlıların giderek azalan bedensel işlevi tersine geliştiği için **depresyon** ve **gerginlik** de kendini gösterir. Bu, onların benlik algılarını olumsuz etkiler. Öte yandan sosyal ilişkilerdeki azalma, işe yaramama düşüncesi, genç ve orta kuşağın olumsuz yaklaşımları yaşlıları sıkıntıya sokar.

Adımı dillere yaydın / Söz verdin de geri caydın

Bazı küçük yerleşim yerlerinde görülmesi de büyük şehirlerde yaşlılara verilen öncelik ve ayrıcalıklar, orta yaşlılar ve gençlerde tepkiye neden olabilmektedir.

Benzeri yaklaşımlar yaşlıları üzmemekte ve onları toplum dışına itmektir. Bazılarının yaşlılara “ boş dolaşanlar, amaçsız avareler...” gibi yakıştırmaları, onları rahatsız etmektedir.

Bu tür değersizleştirme, hor görmeler onların duygu durumlarını önemli ölçüde etkiler. Yaşlıların eve ya da yaşadığı yere kapanıp kalması kendileri ve ailelerine, öte yandan da ülke ekonomisine büyük bir yük getirmektedir. Hareketsiz kalan beden ve ruh yavaş yavaş bozulmaya başlar. Bu durum onların sağlık giderlerini de artırmaktadır.

İhtiyar oldum

Ey doktor bana acıma

Elin sürme sancıma

Hızla ilerleyen bu hastalık durumu yaşlıları ve onların yakınlarını sıkıntıya sokar.

Her iki eşin çalıştığı bir ailede yaşlılar (dede-nine), torunlarla ilgilenip günlük ev işlerini çevirecek çocuklarına da büyük katkı sağlamaktadırlar. Bunun ötesinde birikimlerini kendilerinden sonraki kuşaklara aktararak kültüre büyük bir katkı koymaktadırlar. Ayrıca torunların **duygusal gelişimi** için önemli bir destektir onlar. Yaşlıların birçoğu fizik ve zihinsel olarak oldukça zindedir. Genellikle yaşlanma sonucu bir takım gelişimsel gerilikler görülse de onlar bunları toplumsal ve psikolojik bir destekle aşacak güçtedirler.

Bugün toplumda yaygın olan genel bir yargı; yaş ilerledikçe hastalıkların artması ve onların tedavilerinin çok uzun sürmesidir. Oysa bu yargı doğru gibiyse de eksik ve yanlış. Çoğu kez yaşlanmayla ortaya çıkan eylem yetersizliği ve hareket kısıtlılığı onların yaşamsal döngülerini kısaltsa bile belirli etkinliklerle bu alanın genişlediği yapılan araştırmalarda görülmüştür.

Ey sevgilim gözün aydın

İhtiyar oldum

Onlara gerginliğin (stres) azaltılması, beden ve zihin çalışmalarıyla birlikte sağlıklı beslenmenin öğretilmesi, yaşlılığa neden olduğu düşünülen birçok olumsuzluğu tersine çevirebilmektedir. Her insanda yaşlanma değişik bir süreç izler. Bu sürecin hızlanıp yavaşlamasında sosyal, psikolojik ve fizyolojik etkenler devreye girer.

Uzmanlar, “*ihtiyarlama*”yı *yaşlanma süreci* olarak görürler.

Yani ilerleyen, devam eden bir süreçtir ihtiyarlama. Burada ilgili olanlar için kısa bir açıklama yapalım.

Yaşlı, sözcüğünün kökü “*yaş*”tan gelir. Yani yaş, ıslak, nemli; yeşil, canlı...

Yaşlanmada ortaya çıkan en tipik belirtiler; saçların ağarması, ciltte kırışıklıklar ve kahverengi noktalar, bel ve omurların sıkışması. Zaman ilerledikçe hormonal etkiler azalır, refleksler yavaşlar. Vücutta üretilen kan miktarının düşmesiyle beyin işleyişindeki yavaşlama sonucu zihinsel keskinlik de bozulabilir...

Bir insanın güç ve enerji yitirmesinin ölçüsü, onun yaşam tarzıyla ilgilidir. Araştırmalarla, uzun yaşayan insanlar üzerinde yapılan çalışmalar ne kalıtımın ne de hastalıklara az yakalanmanın uzun yaşam üzerinde önemli bir belirleyiciliği olduğunu gösteriyor.

Diğer şu dört etken uzun süre hayatta kalmayla ilgilidir.

- a) toplumda açıkça tanımlanmış ve değer biçilmiş rol,
- b) kendine yönelik önemli algı,
- c) sürekli, ölçülü fiziksel etkinlik ve
- d) sigaradan sakınmak.

ABD’de yapılan çalışmalar güvenceli mali statü, sosyal ilişkiler ve yüksek eğitimin de önemli olduğunu gösteriyor.

Yaşlıların toplumsal rolleriyle kendilerine yönelik algıları çok önemlidir.

Birçok toplum ve kültürde **benlik saygısı** kişinin yaptığı iş ve eylemle karşılık bulur. Örneğin bir kimse **benlik saygısını** ben doktorum, ben iyi bir ticaret insanıyım, ben iyi bir bağcıyım, ben iyi bir marangozum, ben iyi bir şairim, ben iyi bir yazarım... diye açıklar. Kişi yaşlanıp da bu işten elini ayağını kesmek zorunda kaldığında, ben iyi bir öğretmendir, ben iyi bir veterinerdim, ben iyi bir üzümçüydüm, ben iyi bir yazardım, ben iyi bir ressamdım... der.

Bu söylemlerde ister istemez **duygusal bir gerileme** olduğu seziyecektir. Eğer yaşlı bu durumu sorun haline getirirse yaşamındaki olumsuzluklar da beraberinde gelecektir. Kendini dışlanmış hisseden kişi toplumdan yavaş yavaş uzaklaşır, evden çıkmaz. Böylece hareket alanı daralır ve ardından pek çok rahatsızlık başlar. İşte bu aşamada **şehir** veya **yaşadığı yer** yaşlıyı ya dışlar ya da görmezden gelir. Bu durum kentin; o bölgenin kültürüyle doğrudan ilişkilidir. Örneğin Denizli, →

SÜT DİŞİ

Gözünü aç ve gölgeye bak
Renkler içinde yeri nerede
İnsan ruhunun köpeğidir
Duygular boğazda tasma
Birlikten doğan kuvvet
Değildir, büsbütün keyfiyet
Mesela çorabı önce hangi
Ayağına giymekle
İnancın arasındaki bağ
Söylenmiş midir bir bebeğe
Ölünün ardından tutulan
Yasta, süt dişi vardır
Yaşamın devamı, yeni ayna
Gözyaşı akıtmak
Bir yokuşta duraksamaya benzer
Çünkü nefes oraya kadar
Her şeyin üzerine bir hayal
Yarının dokunulmamış yerini ayartmak
Halbuki insan nedir
İki toprak arasında devinen su
Bir de şu;
En beyaz giydiği gün dünyaya ait olmayan

Kars, Kırıkkale, Rize, Uşak, Muğla , Salihli, Sarıgöl, Çivril, Banaz... gibi yerlerdeki bir yaşlı ile İstanbul, İzmir, Ankara, vb. kentlerdeki yaşlıların toplumsal ve psikolojik durumları büyük farklılıklar gösterebilir.

Sözgelimi Bergama, Ayvalık, Buldan, İskenderun, Çameli, Fethiye, Kozan, Çayeli, Polatlı, Urla, Burhaniye ve Erciş gibi ilçelerin **kendine has kültürü, ağır akan sosyal işleyişi ve kültürel aktarımı** (bilgi birikiminin kuşaktan kuşağa geçmesi) büyük yerlere oranla farklıdır. Yaşlılar buralarda kendilerini daha iyi hissedecek ve sağlıkları da buna göre olumlu bir seyir gösterecektir. Büyük ve küçük kentlerde yaşlılardan yararlanma, onların bilgi birikimlerini öne çıkarma gibi bir çalışma çok azdır, hatta yok gibidir. Şehirlerdeki yaşlılık algısı; onlar, üreten değil tüketen ve yardıma gereksinim duyan bireyler şeklindedir. Bazı belediyeler ve yöneticiler, yaşlılar için sosyal alanlar oluşturmayı düşünseler bile bunu tam olarak yaşama geçirememektedirler.

Bu alanda İzmir, Muğla gibi kentlerde yaşlılarla ilgili çalışmalar yapılmakta. Geçtiğimiz yıllarda Afyon'un Dinar ilçesindeki belediyenin Akdeniz Üniversitesi'yle bir proje üzerinde çalışmalar yürüttüğü biliniyor. Bazı büyük şehirlerde bu adımlar atılsa da pek kapsayıcı gibi görünmüyor. Öne atılan düşüncelerin çoğu boş seçim söylevleri olmaktan öte geçemiyor.

Sosyal yaşam alanları olmayan yüzlerce yaşlı en önemli bilgi birikimlerini kahvelerde oyun oynayıp hareketsiz bir biçimde geçirerek yok etmekte ve zamanlarını boşa harcamaktadır. Toplumda üç beş kişiden başka görüşeceği kimse olmayan yaşlılar kendilerini dışlanmış hissedecektir.

Yaşlılar, herhangi bir iş için öneri ve görüş bildirdiğinde ya da bir kurum ve kuruluşta söz almak istediğinde söz verilmeyince kendilerini ikinci kez dışlanmış ve itilmiş olarak görürler. →

ZAMAN KURUDU

Havarili kentler kurduk, çocuktuk
bulutları izlerdik, tanrıyı bilmezdik
hayal gücümüz bulutların üstündeydi
kuruttuk her şeyi, büyüyerek

sessizleşti sözcükler ve hayali sular
doldurdu avuçlarımızı masalsı
çavlıdan sürekli akan
boz bulanık kabullenilmiş yas

terlemiş koşuşturmakta adem
kokuşu rakip aksi kokarcaya

ne kadar masummuş devler
canavarlar, konuşan dağlar
ve küllerinden doğan anka
kurnaz tilki bile masum
tanrıdan gebe bakire yanında

Unut ezberlediğin kekremesi tatları
zaman kururken öğretilmiş çıkmazın
çöplüğünden kalanlar beklemekte.

Öyleyse ne yapılmalı?

Yaşlılar evi mi, yoksa sosyal tesislerden ayrı olarak onların fiziksel ve ruhsal durumlarını göz önünde bulunduran üretime yönelik alanlar mı?

Kent ve kasabalardaki belediye, resmi kurum ve kuruluşlar ve sivil toplum örgütlerinden *yaşlılar ile ilgili kesintisiz ve sürekli* olabilecek çalışmaları beklemek yerinde bir süreçtir. Her kent ya da yerleşim alanı, kendine has bir kültürü oluşturabilir mi?

Metindeki; “*Ey doktor bana acıma / Elin sürme sancıma*” dizeleri, “*acımasız ve sancısız*” bir yaşama niye dönmesin?

Kaynaklar:

1. Zihnin Araçları: Erken Çocukluk Eğitiminde Vygotsky Yaklaşımı: Güleğül Haktanır (Yayına Hazırlayan), Arif Yılmaz, Tülin Güler, Figen Şahin, Deborah J. Leong, Elena Bodrova, Elif Kalkan, Aralık 2010 / 1. Baskı, Anı Yayıncılık Ankara
2. Yaşam Boyu Gelişim, Gelişim Psikolojisi, Çeviri Editörü: Prof Dr. Galip Yüksel, Life-Span development, John W. Santrock, 13. Bas. Ekim 2011 Nobel Yayın İstanbul
3. Lev S. Vygotsky, Düşünce ve Dil, Çev. S. Koray, 2. bas. Toplumsal Dönüşüm Yayınları, Ekim 1998 İstanbul
4. Doğan Cüceloğlu, İnsan ve Davranışı-Psikolojinin Temel Kavramları, 12. Bas., s. 352, Remzi Kitabevi, Mayıs 2003 İstanbul
5. Dr. David Burns, İyi Hissetmek, 4. Bas. Eylül 2006, Psikonet Yay. İstanbul
6. Hasan Efe, Duygudan Sağlıklı Yaşama Yolculuk, 1. Bas., Şubat 2022, H20 Yay. İstanbul
7. <https://turku.sitesi.web.tr/afsin/ihtiyar-oldum.html>
8. Anadolu'yu Kucaklayan Ozan Aşık Mahzuni Şerif - A. İhsan Aktaş, 4. Bas., Baran Ofset, Ankara - 2002
9. Aşık Tarzı Şiir Geleneğinde Aşık Mahzuni Şerif ve Şiirleri, Dr. Yılmaz İrmak, Ürün Yayınları, Ankara - 2017

Ümit YILDIRIM

DENİZ SÜRGÜNLERİ

uzak yolları aşarak denize varmak
hasretimizdir bizim ancak
örgüleniyor

çörekleniyor
önümüzde kara kış geceleri

(biz ki ilmik ilmik dokuyoruz hasretimizi
göçmen kuşlar gibi kanatlarımızı açmıyoruz semâya)

tepede ta tepede tozlu dumanlarını soluyor fabrika
karanlık azılı bir düşman dolaşüyor şehrin üstünde
zifirden gölgesi kükürt kokan nefesiyle
karanlıklar karanlıkları sardıkça duman
katran oluyor üzerimize

(hangi kalyon götürür benden bu karabasmanı
yazık ben deniz hasretinden ancak sürgün devşirebildim)

utanç kara çarşafını gözlerine kadar çekmiş
şehir ne güzel taşıyor zift elbiselerini
saçları yıldızsız gece
sesi kınından çıkan kılıç
parıldamasız yağmursuz

umutsuzluğumuzu besler gece
ve şehrin saçlarını büyütür
ay toka olmaz saçlarına
yarın da yaşanacak bu küller

(kaygı yuvasında ıslık ıslık)

ve ben hilar'da yahut makam'da
zırhlı bir savaşçı gibi dalacağım sularına
ağır ağır dicle'nin, dicle'nin koyu sularına

(doğmak için bir başka yarına)

Yalçın ÜLKER

ANASIR-I ERBAA

Ayıklamak gerekti ipek iplikleri
Ense köküne çöreklenmiş şu gür dikenli çalından
Ateşe veremedin

Ayıklamak gerekti ikircikli sedefleri pirinçten
Suya veremedin

Ömrüm ki en dokunaklı uçurtmasıydı gökyüzünün
Bir yas çelenginin kuyruğuna güz yaprakları ilişik
Ağır havalardan bir türlü vazgeçemedin

İlk iki cemre düşler kurmakta bakarak
Gökyüzüne ve akıp giden sulara
Gel gör ki üçüncüyü toprağa düşüremedin

Aynur DURSUN

ÖZNE

odadan odaya geçtim
sonunda, yine bir odaya vardım:
yaşım elli iki yıkıcılığım kadar

kendimde kalamadım, dardı
gölgelerin ağırlığına eşitim:
aşındırdığı iskele

böylece çok kez öldüm
alacakaranlığın zayıf sesi:
dışarı sarkmayan yağlı ip

öteki gözümle kabuğun içinde
akmanın ince tezahürü merak:
kıpırtıya evresini sordum

tohumu çatlatan, değil
yeniden dizdi kemiklerimi:
anladım, geçmedi hayat

Bülent TÜSEN

TANRIM

Tanrım hangi gülden akıttın beni?
Kan yerine, dolmuş.
Lanetlerin bulaştığı, Georg Trakl'nın
Çingeneler diye başlık attığı
Şimdi roman deniyor onlara.
Hüznü taşıyan, sağır bir dünya gibi
Yüreğim sessizliği çağırıyor
Onları düşündükçe.
Annemin ağzıma verdiği emziğin
Kaç numaralı yolcusuyum
Tanrılar dağına yolculuk eden?
Yüzüme ilikleğim sanrılarımı
Çözmeye çalıştıkça önüme kapılar çıkaran.
Hangi yasa çizeceksin
Ömürler tarihini?

Tanrım, ağlayan gardını almış
Masum bir yüzde
Ne aradın?

Uluy KOÇAK GÜVENER

ÖLÜM

en son uykularımın sesi var kollarımda
susuz bir yaz kavrukluğunda
tanınmazım
sıramın gelmesini bekliyorum
elbet ben de sığırım koca toprağa

'KÖYÜM SEVGİLİ KÖYÜM KURTTUTAN'DAN ÜÇ MİNİMAL ANI

Ramis DARA

Tarihi Tuğlaların Sırrı

Köyümüzün bulunduğu topraklarda en eski tarihlerde Lidyalılar (MÖ 1200-546) hüküm sürmüştü. Son imparatorları da, “*Karun kadar malın olsa ne fayda*” türküsündeki Karun (MÖ 560-546); *Kur'an*'da eleştirilerle anılan Karun (*Kroisos*).

Ama Lidyalılar sadece parayı bulmuş, maddi refaha ulaşmış değillerdi; uygarlık tarihine başka katkıları da vardı.

Köyboyalarıyla boyadıkları koyun yünleriyle paltolar, battaniyeler, halılar dokumak, Anadolu'da toprağı-kili ateşte yakıp tuğla-kiremit yapımını başlatmak gibi, ayrıca başka da bazı buluşlar...

Çocukken babamla Çelebi gölcüğünün oradan topladığımız antik tuğla ya da kiremitler aklımdan hiç çıkmadı. Babamla eşeğe seeler bağlayıp Çelebi gölcüğünün yakınlarına gider, daha önce kazılmış çimenliklerin kenarlarını birkaç karış kazır, devasa tuğla-kiremitleri çıkarıp seelere doldurur dönerdik.

Biz köyde “tuğla” diyorduk, ama bunlar daha çok kiremide yakındı. Yarım metre boyları, buna yakın enleri olan, kalın, kallavi, dayanıklı, yayvan –bütün kiremit ve tuğlalar gibi– kırmızı-turuncu renkli zemin kaplama malzemeleriydi. Genelde dikdörtgen ya da bazen dairevi.

Köylüler olarak biz bu tuğla-kiremitleri Çelebi gölcüğünün oralardan ve Sağmalar mevkiinden, avlularımızdaki ekmek fırınlarının yapımında kullanmak üzere getiriyorduk. Fırınların tabanlarına bunların döşenmesi hem kolaylık sağlıyordu, hem çok dayanıklıydı, hem de ekmeği pişirecek ateşi iyi koruyordu. Sadece taban değil, fırındaki kubbemsi yapının tabandan ortasına kadar olan kısımlar da bu antik kiremit-tuğlalarla kaplanıyordu.

Köyün kullanımdan düşmüş bazı fırınlarındaki antik tuğlalar alınıp uzmanlarca incelenebilse, bilimsel sonuçlar alınabilir.

Bunlar Lidyalılardan kalan hatıralar mı, Romalılarından mı, Batı Romalıları, yani Bizanslılardan mı?..

Tütün Dikimi

Zamanı biraz itsem... Çocukluğuma gitsem... Tütün dikimi vakti... Kırılarda öküz gütsem...

Bu harikulade ‘mevsim’ nisan ortalarında başlar, mayıs ortalarında biter; hane başına iki üç hafta sürerdi. Bir gün “köfün”lere “fidan yolunur”, ertesi gün “tütün dikilir”, süreç böyle ilerlerdi.

Yetişmiş fidan azalınca dikime bir iki gün ara verilir; o günler de ya “değişğe gidilir” ya da “değişik ödenirdi” - Komşularla yardımlaşma.

“Tütün yeri” yeni sürülüp, “tavı kaçmasın” diye toprak “sürgü”yle “bastırılmış” olurdu. Dikim sırasında, diyelim, iki “karıkçı”, yedi sekiz “dikici” olurdu. Karıkçılar erkek ve mümkünse gençti; dikiciler için ayakta durabiliyor olmak yeterliydi.

Karıkçılar “karık çapası”yla (diğer adı “gelbere”) toprağı yarım karış derinleştirerek “karık çeker”di. Dikiciler uçlarına sivri demir takılmış “baskı”yla karığın ortasını bir parmak derinliğinde konik bir şekilde deler, içine, tarlanın kenarındaki “çamur yalağı”na batırılmış fidanın kökünü sokup, yine baskıyla kenardan hafif delik açıp onu sıkıştırırdı.

Ahmet UÇAR

YALNIZLIK LEKELERİ

Dinlenebileceği bir liman yok
Yüzümdeki şu yorgun gemilerin
Fırtınalı bir evin kapısında bekliyorum

Saklanacağım bir sokak arıyorum kendime
anne karnı gibi sıcak
ama aç sivrisinekler bile
Dokunmuyor tenime

Gittikçe kan kaybediyor
Şu yaralı ay, gökte
karanlığa batıyorum

Yüzümde yalnızlık lekeleri

Dikim, “tapla” dediğimiz uzunlamasına bölümler halinde yapılırdı. Yeni tapla sınırları olarak uzun “boy karığı” açılır, sonra bu yeni boy karığıyla önceki taplanın boy karığının sırt toprağı arasında yatay ‘normal’ karıklar açılırdı.

Ben genelde tütün dikimine yetişemezdim, yetişsem de “öküz güderdim”, son yıllardaysa, hem annemle babamın önünden karık çektim, hem de onlarla tütün diktim.

Tütün şaşırtıcı otsu bir bitkiydi:

Yaz sıcağında “otlar çöpler takır takır kururken”, onlar yemyeşil kalır, bir de pembe şahane çiçekler açar, hem kendileri güler; hem de emek verenleri gülümsetirdi biraz.

Tütün Çapası

Dünya aynı kalmıyor... Hatıralar ölmüyor... Tütün çapalayan kız... Gönlüm onda, bilmiyorum...

Tütün çapası bazen, dikim sona ermeden başlardı. Son bir iki günlük dikim kalmışken, yetişmiş “fidan” yetmemiştir ya da dikilecek toprak kurumuş ve umutla yağmur beklenmektedir, bu arada hemen, ilk dikilen ve biraz büyüyen tütünler çapalanırdı.

Zamanla, her şeyde olduğu gibi, daha pratik daha üstünkörü yapılır olsa da, bizim dönemimizde çapa, tam bir zanaat eseri ortaya çıkarılır gibi dikkatle yapılırdı.

Başlamadan, çapaların önceki yıldan körelmiş iki yüzü, Salihli'den iyice açtırılıp (bileyletilip) getirilirdi. Bunların bir yüzü dar, bir yüzü biraz genişti.

Dar yüzle karığın ortasındaki tütünün bir soluna bir sağına, bir soluna bir sağına, böylece karşılıklı dört beş kez vurulur, sonra geniş yüzle karığın iki yakasından, önden beriye toprak çizilir, kendine doğru çekilir, “tütünlerin boğazı doldurulurdu”. Uç yaprakları dışarıda bırakılarak. “Boğaz doldurma” işlemi tütün kısaysa, ikinci kat çapada yapılırdı.

Çapalanan yerlerde çapanın değmediği bir alan ve bir tek ot bırakılmazdı. Tütünün dibinden çıkan otlar, çapayla değil, parmak uçlarıyla tutulup çekilirdi.

Böyle böyle tütünler mutlaka “iki kat” çapalanırdı. İkinci katın sonları, bazen ya da genellikle, “kırım”a başlandıktan sonra akşamüzerleri tamamlanırdı.

Çapası en zor tarlalar topalaklı, ayrıklı ve “ganneş”li tarlalardı. Bizim “bağ yeri” de topalaklıydı. İlk çapada hepsini temizlerdik, ikinci çapada bunlar karşımıza daha gür çıkardı.

Git dön yayan yapıldık... Tütün çapalanacak... İş değil işkenceydi... Tarla tekmi topalak...

Gülçin Yağmur AKBULUT

KAKTÜSLÜ HIRKALAR

Yükseldi ay
sanki son dördün
akşamın sesi fuşya
yaralı bir güvercin
ağlayan çocukların gözleriyle vardiyada

Ürperiyor gelincikler
mevsimin kırağı
ak saçlı annelerin şalında
ey zengin sofralarındaki gafil
“hayır dile komşuna hayır gelsin başına”

Zehir akıyor
bin dallı insanlık çeşmesinden
kaktüslü hırkalar örüyor
kötülüğün karşısında önünü ilikleyen zaman

Düşlerini kıyısız denizlerde yitiren dünya
kırmızı bir begonya yetiştir
umudun parmak ucunda
evrenin kalbi üşüyor görmüyor musun
güneşi biriktir ceplerinde
kalmadan yeryüzü buzullar altında

Eyüp EKİNCİ

YOKLUĞUNUN DOĞUMU

Bir bulut gibi hasat ettimse
yangınının kızılığını;
Uyanırdı ateşimle

Zamansız belki ölümüm
Dallarımda asılı kaldı
Doğumumla hayatıma atılan her bir düğüm

Döker içini sarhoş saatler
Tıraş olursa zaman...
Esmer gölgeler öfkemin kıyısında
Tohumunda içselliğim;
Kabuk bağlayan deniz
Kanayan gökyüzüdür oysa
Mırıldanmalara öfkedendir üzüldüğüm

Bir yol ayrımı verdiler sunakta
Sağımda gül kokulu bir gece
Solumda öpülmemiş bir yıldız
El yordamıyla tutup
İçmek gerek soğuğu
Bacaklarımdaki soluksuzluğumu

Boynumda jilet keşiği gökkuşağı
Emiyor renklerini anılarım
Çıkarıp atınca boynumdan
Elime bulaştı yalnızlığım
Umutlarımı yaktı ve
Yokluğunun doğumu

Nevzat KONŞER

UZAK ZAMANA SÖVGÜ

Çocuk
Esmer ayaklarını sallayıp sessizce
Çenesinden akan açlık gibi ezildi kimse görmeden

Anne
Uzak zamanın fakir bir köşesinde
Ölü bir kocanın tabutunu sever gibi gezdirdi elini
Ahşap çerçeveli fotoğraf üzerinde

Adam
Daha dün ölenlere has yakınlıkla
Seyretti sözcüklerin cam kırıkları gibi dağıldığını

Sokak
Ne çocuğun esmer ve yalnız ayaklarından utandı
Ne de uzak zamanın neresinde kaldığını sordu annenin
Ufka umut taşıyan postacılar

Belki siz
Bir klakson dükkânını andıran trafik lambalarında
Sonsuza dek bekleyecekmiş gibi sıkıntıdan ulurken
Bir çocuk gül veya su satıyordur esmer ve yalnız
ayaklarıyla
Annesini bekliyordur
Babası nedense hep bir zencefil kokusu

Keder bir asfalt yanığı gibi açık camlardan
Giremiyordur gözkapaklarınıza!

Neyin korkusu bu süratle düşürdüğünüz?

Eren ŞAHİN

AYOL HECE ÖLÇÜSÜ DEĞİL GECE ÖLÇÜSÜ

avurtlarında biriken seyrek baharlar
ereksiyon altında nazik vedalar azalır
yalan söylemez rızkında acı
şehre landolarla çalgı çengi çingene güzler yaklaşır.

aynı şarkıda ayini kesilir kara derili ömrün
rütbesiz hissiyatlar çağrılmaz zaman katlaşıp
benzersiz belalanmalar aşka ihtimal olur
kalbe itirazlarla çalakalet yalnızlıklar dokunur.

sorti yapar çöreklenen zırlı günler
hizaya çeker kati surette süratlenen ziyan gece
hayatın biri bir çıkar müthiş haytalar intiharlar eskitir
hayata ithamlarla tazyikli ayrılıklar yapışır

avuçtan akan kumdur körpe haykırış
şahane hatalarla tırbzana tutunur façalı bahar
ehvenişer vedalar kibarca sarf edilir
yağmura iklimince bir hüzün yanaşır

pike yapar alçak hatıralar yüksekte atan ömür sakinleşir
beş benzemez parmak asaletle kırılır
aynı şarkıda ayrı itirazlar alevlenir
kalbe de ihanetle pişmanlık yakışır.

BANKLAR ISLAK, YÜRÜYELİM

saat on altı otuz sevgilim
çıkıp geldiğinde beni göreceksin kapıdan
teninde bir kremin izleri
körfez mi, gebze mi belki de izmit'e gitmeli

hayat, bir otomobilin arka koltuğundan beraber
bakmak mıdır yollara
camların buğusunda ismin
ellerim ellerini bulduğunda farkediyorum ki
kış, ellerine inmiş ilkin

senle uzun bir yolda yürümek
kliniğe yatmakla eşdeğer sevgilim
karanlık... marmara... uzakta karamürsel'den ışıklar
ve sesin;
"artık gözlerine gözlerimi kaçırmadan bakabilirim..."

arkamızda kederli bir melodi
kolların omzumda, kollarım sarmış gövdeni
usul usul sallanıyoruz rüzgârdaki perde gibi
âh... bizim aşkımızda bir rüzgâr gülü değil mi?

ben dudağının kenarından başlıyorum yaşamaya
sen boynumda sevdiğin çiçekleri topluyorsun
oturuyoruz, ikimiz de aynı şeyi içiyoruz
evlerimizin rengi, botlarımızın ismi gibi
ve dergilere ilk kez çıkmış bir şaircesine
okuyorum ulu orta sana yazdığım şiiri

beni, harfleri, kelimeleri öğrendiğin okuluna götürüyorsun
sokağındaki çöpten çıkmış kedilere selam duruyorum
birden: "bir gün evimize de böyle kol kola gideriz" diyorsun
adımın ilk harfinin, alfabemizin son harfi olduğunu
unutuyorum

yağmur yağabilir sevgilim
beyaz çorapların bu şiirde kuruyabilir...
sana aldığım mavi taşlı yüzük solabilir...
medine ipeği, medineli olmayabilir...

saat yirmi bir otuz
evine giden yolda uğurluyor beni bilek içlerin
bu şehirde de hatrı sayılır hâtıralarımız var artık
yaşadıklarımız sıcacıktı, üşüdüğünde ellerin

YAZ GELİR

yaz gelir plaj kurulur başkadır dünya
hazirandır güneş değer kıyılara
ağaçlar sancıda gül beklerim
gül ki ayşedir mahsus bir maişedir
gün başka dağlara bakmasın isterim
bana kalsın yüzünün tuzlu ovaları
ekilesi bir topraktır sana bakmalarım
arar gözlerim tarar bir militan etrafi
yüzeriz iki yunus bir denize çok değil

yaz gelir söğütler dillenir dünya içimdedir
boyları kısadır kadınların sen uzarsın
sen ki gülden yapılmış bir yaz
hazirana inat bir temmuzsun
eski sarayların yeni sahibi
kızarmış bir güneş gerdanında saçlar
çiçekli entariler en çok sana yakışır
senden bir çocuğu olur yazın
yürürsün dünya çiçeklerin

yaz gelir meşeler derin dünya kısadır
tanrının ve paranın tapınakları ışıl ışıl
olsun ben hep senden yanayım
yaz gelir göçmenler denize iner
başlar kan gözyaşı irin ve açlık
dokuz yüzlü yılların başı sanki dünya
yüzü yırtılmış şamın bağdatın kerbelanın
su sıcak karşı kıyı umut
ölüm ki kalanlara aittir yaz yaşayanlara

yaz gelir şarkılar demli dünya çakır
üzümlerin hüznüdür gözlerim
demlendikçe durulur sana bakarım
ay mucizeler dağıtır etrafa
ay her aşka mucizeler dağıtır
bu sefer sen öp beni mucizelere inat
öp ki sokakta bir keman kendini aşsın
eski yaralar kemana bulaşsın
yaz gelsin yeter ki gelsin

Yayın Yönetmeni : Ramis Dara
Prodüksiyon : İhsan Üren, Zühtü Engüdar - Ersin Erdem,
Zihni Engüdar, Yalçın Oğuz.
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü : Halim Çiftçi (Ömerbey Mah. Ş. K. Ahmet. Sok.
Fidan Apt. B. Blok. Kat: 2, D: 5 – MUDANYA)
Yazışma ve posta kargo adresi : PK 68 16361 Ulucami – BURSA
E- Posta : akatalpa@hotmail.com
Yayın Türü : Yaygın süreli yayın. ISSN 1305 – 7685

Yazıcı çıkışı : Selman Kırtasiye, Kuruçeşme Mh.
Altıparmak Cd.,
16050 Osmangazi – BURSA

Ocak 2000'de Bursa'da Ramis Dara, Melih Elal, Serdar Ünver, Ali Özçelebi ve arkadaşları tarafından kurulan şiir ve eleştiri ağırlıklı aylık edebiyat dergisi
Akatalpa (www.akatalpa.org), şair ve yazarlarının başışladıkları telifler ve bazı şiir dostlarının katkılarıyla yayımlanmaktadır.